

Georgian Stock Exchange in Transition Period

Tamar Chachanidze, Phd Student of Gtu

Summary

Successful functioning of the Stock Exchange is an important factor for the financial stability of the Country. Accordingly, the article discusses the present critical situation of Georgian Stock Exchange; Also the possible ways out of the crisis. Georgian Stock Exchange development and growth trend observed since its foundation until 2008. But when the annual stock turnover exceeded 100 million GEL, this has led to the interest of the world's leading Stock Exchange Markets in acquisition of Georgian Stock Exchange or its integration in a unified trading platform. However, when the NASDAQ OMX addressed serious investment proposal to the shareholders of Georgian Stock Exchange, certain financial groups have a serious resistance to the implementation of the deal and the chance of this most important development of Georgian Stock Exchange was missed.

In conclusion we can say that the Economic Development and Progress needs developed and prosperous Securities Market and Stock Exchange! What the government should promote!

საკვანძო სიტყვები: / Keywords:

ფასიანი ქაღალდები — Securities
საფონდო ბირჟა — Stock Exchange
აქციები — Shares
ინვესტიციები — Investments
ინვესტორები — Investors

ნებისმიერი ქვეყნის ფინანსური სტაბილურობა ორ უმნიშვნელოვანეს ფაქტორზეა დამოკიდებული, ესენია: ფასიანი ქაღალდების ბაზარი და საბანკო სექტორი.

საქართველოს ფასიანი ქაღალდების ბაზარი (იგივე საქართველოს საფონდო ბირჟა — სსბ) საბანკო სექტორისგან განსხვავებით კრიზისულ მდგომარეობაშია. შედეგად ვლელულობთ ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების შეფერხებას. საქართველოს ფასიანი ქაღალდების ბაზრის სავალალო მდგომარეობის მთავარი მიზეზებია: საკანონმდებლო ხარვეზები და ქვეყანაში არსებული არასტაბილური ეკონომიკური მდგომარეობა.

როგორც აღვნიშნეთ, საფონდო ბირჟები წარმოადგენს სახელმწიფოთა ეკონომიკური დონის განმსაზღვრელ ინდიკატორს. როდესაც საფონდო

ბირჟაზე დადებული გარიგებების მოცულობა მცირდება, ეს ქვეყნის ეკონომიკის ვარდნაზე მიგვანიშნებს. მაგალითად: 2007 წელს ბელგიის საფონდო ბირჟაზე გარიგებების მოცულობამ შეადგინა 256 მილიარდი აშშ დოლარი, ხოლო 2008 წელს ფინანსური კრიზისის შედეგად დაეცა 211 მილიარდ აშშ დოლარამდე. დიდი ბრიტანეთის მაჩვენებელი 10,3 ტრილიონიდან — 6,5 ტრილიონ აშშ დოლარამდე დაეცა. რაც შეეხება საქართველოს, საფონდო ბირჟის გარიგებათა მოცულობის მაჩვენებლებით შეუძლებელია ქვეყნის ეკონომიკური დონის განსაზღვრა [1].

საქართველოს საფონდო ბირჟაზე გარიგებების მოცულობა ზრდის ტემპით 2008 წლამდე ხასიათდებოდა, ხოლო ამ პერიოდის შემდგომ, თითქმის შეწყვიტა განვითარება, რაც გამომწვეული იყო “ფასიანი ქაღალდების შესახებ კანონში” განხორციელებული ცვლილებებით, რამაც საბირჟო გარიგებების ბირჟის გარეთ გადანაცვლება დაუშვა, შედეგად გარიგებების 95%-მა გაუმჭვირვალე გარემოში გადაინაცვლა, ამან კი, გამოიწვია, ერთის მხრივ კორუფციის რისკი, ხოლო მეორეს მხრივ, ძლიერი საბანკო სისტემის მიერ კონკურენტი ფასიანი ქაღალდების ბაზრის მთელი ინფრასტრუქტურის დაუფლება.

აგრეთვე, მოიხსნა შეზღუდვა საფონდო ბირჟის აქტივების მესაკუთრეობაზე, რის შემდეგაც ქვეყანაში არსებულმა ერთადერთმა ძლიერმა საფინანსო ინსტიტუტმა, საბანკო სექტორმა, შეისყიდა საფონდო ბირჟის აქტივების 58%, საიდანაც 46% მარტო საქართველოს ბანკზე მოდის. რეალურად მოხდა ისე, რომ ბანკებმა კონკურენტი დარგის განვითარება ხელოვნურად შეაფერხეს [2].

ხელოვნურად შექმნილ დაბრკოლებას ემატება ისიც, რომ საქართველოში სააქციო საზოგადოებები ძალიან მცირე რაოდენობით არიან წარმოდგენილი.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, საქართველოს საფონდო ბირჟა განვითარებისა და ზრდის ტენდენციით ხასიათდებოდა მისი დაფუძნებიდან 2008 წლამდე, ხოლო როდესაც წლიურმა საბირჟო ბრუნვამ 100 მილიონ ლარს გადააჭარბა, ამან გამოიწვია მსოფლიოს წამყვანი ბირჟების მხრიდან საქართველოს საფონდო ბირჟის შეძენის ან ერთიან სავაჭრო პლატფორმაში მისი ინტეგრირების სურვილი. 2007 წელს NASDAQ OMX-მა საქართველოს საფონდო ბირჟის აუქციონერებს სერიოზული საინვესტიციო წინადადებით მიმართა, თუმცა, საქართველოში მოქმედმა გარკვეულმა ფინანსურმა ჯგუფებმა ამ გარიგების რეალიზებას სერიოზული წინააღმდეგობა გაუწია და საფონდო ბირჟის განვითარების ეს უმნიშვნელოვანესი შანსი საქართველომ ხელიდან გაუშვა.

შედეგად ვლელულობთ იმას, რომ:

2014 წლის 1 აპრილის მდგომარეობით 129 კომ-

პანიის ფასიანი ქაღალდია დაშვებული საქართველოს საფონდო ბირჟის სავაჭრო სისტემაში, რომელთა სრულმა კაპიტალიზაციამ მიაღწია 1,14 მილიარდ დოლარს, ხოლო დღიურმა ბრუნვამ 3255,42 ლარს [3].

2015 წლის 1 ივნისის მდგომარეობით 129 კომპანიის ფასიანი ქაღალდია დაშვებული საქართველოს საფონდო ბირჟის სავაჭრო სისტემაში, რომელთა სრულმა საბაზრო კაპიტალიზაციამ მიაღწია 0,88 მილიარდ დოლარს, ხოლო დღიურმა ბრუნვამ 1386,71 ლარს [4].

2016 წლის 1 მარტის მდგომარეობით კი 128 კომპანიის ფასიანი ქაღალდია დაშვებული საქართველოს საფონდო ბირჟის სავაჭრო სისტემაში, რომელთა სრულმა საბაზრო კაპიტალიზაციამ მიაღწია 0,653 მილიარდ დოლარს, ხოლო დღიურმა ბრუნვამ 35,2 ლარს, რაც საკმაოდ მცირე და მიზეზურია [5].

NASDAQ-OMX-ის საქართველოს საფონდო ბირჟაზე შემოსვლის შემთხვევაში, ის ადგილობრივი კომპანიები, რომლებიც ცდილობენ უცხოეთის საფონდო ბირჟებზე განათავსონ თავიანთი აქციები, უკვე შეძლებენ, მიიღონ რეალური შანსი, განახორციელონ საერთაშორისო შეთავაზება ქვეყნის შიგნით.

საქართველოს საფონდო ბირჟაზე NASDAQ-OMX-ის, როგორც სტრატეგიული ინვესტორის შემოყვანა სასურველია, ვინაიდან ეს ხელს შეუწყობს საქართველოს საინვესტიციო ბაზრის ავტორიტეტის გაზრდას საერთაშორისო მასშტაბით.

ბირჟის შესყიდვის იდეა მსოფლიოსთვის ახალი არ არის, რადგანაც ნებისმიერი ინვესტორი ცდილობს, ხელში ჩაიგდოს ახალი მომხმარებელი, რათა მნიშვნელოვნად გაზარდოს თავისი შემოსავლები. საბირჟო ბიზნესის თავისებურებიდან გამომდინარე, ინვესტორი ბაზრის დაცემის ან აღმასვლის შემთხვევაში უფრო დიდ ფულს იშოვის, ვიდრე სხვა სფეროდან. პირველად ბირჟის შესყიდვის იდეა ამერიკელებს გაუჩნდათ, რომლებმაც მსოფლიოს უმსხვილესი ბირჟის — ლონდონის საფონდო ბირჟის შესყიდვა გადაწყვიტეს, მაგრამ თვითონ ბირჟამ უარი განაცხადა. რამდენიმე უშედეგო მცდელობის შემდეგ, ამერიკულმა NASDAQ-მა ბირჟის აქციების ყიდვა გადაწყვიტა და 25%-ს დაეპატრონა. ნიუ-იორკის საფონდო ბირჟაც ცდილობს ევროპაში შეჭრას. ამ მიზნით მან უკვე შეისყიდა ფრანგული Euronext-ი, NASDAQ-მა მთლიანად შეისყიდა შვედური ბირჟა, რომელიც თავის მხრივ სკანდინავიის და ბალტიისპირეთის ფასიანი ქაღალდების ბაზრის ძირითად ნაწილს აკონტროლებდა. ასე რომ, საქართველოს საფონდო ბირჟით დაინტერესება ჩვენი ქვეყნისთვის მისაღებია, რადგანაც უცხოური ინვესტიციების შემოსვლა ხელს შეუწყობს საფონდო ბირჟის ნორმალურ ფუნქციონირებას და განვითარებას [6].

საქართველოს საფონდო ბირჟის სიცოცხლისუნარიანობა და წარმატებული ფუნქციონირება აუცილებელია, ვინაიდან:

- ამით დაინტერესებულია როგორც უმსხ-

ვილესი ინვესტორი, ასევე ადგილობრივი მენარმე — ინვესტორს, რომელსაც აქვს თავისუფალი თანხა ნებისმიერი რაოდენობით, სურს ამ თანხის თუნდაც მინიმალური პროცენტით, მაგრამ აუცილებლად საიმედოდ დაბანდება. ადგილობრივი მენარმისთვის კი წარმოების განსავითარებლად, სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია, ფულადი სახსრების მოზიდვა რაც შეიძლება დაბალი პროცენტით;

- ეს მნიშვნელოვანია როგორც სახელმწიფოსთვის, ასევე მენარმისთვის — ვინაიდან ნაკლები საგადასახადო ზენოლითაა შესაძლებელი ბიუჯეტში თანხების მოზიდვა;

- ამით დაინტერესდება მოსახლეობაც, როგორც კი მოხდება საფონდო ბირჟების მნიშვნელობის შესახებ სწორი ინფორმაციის მათზე მიწოდება. ქართული საზოგადოების ძალიან მცირე ნაწილს თუ აქვს სურვილი, შეიძინოს ამა თუ იმ კომპანიის აქციები. ამის მიზეზია როგორც ინფორმაციის არქონა, ასევე კომპანიათა მიერ გამოშვებული აქციებისა და კორპორაციული ობლიგაციების სიმცირეც. ამას ემატება ქვეყანაში დანაშოგების არარსებობა და ფასიანი ქაღალდების არამიზიდველობაც. დანაშოგის მფლობელს ურჩევნია, ფული შეინახოს ან ბანკში, ან უძრავ ქონებაში დააბანდოს, ვინაიდან თვლის, რომ ასე უფრო უსაფრთხოა ფულის შენახვა.

საქართველოს საფონდო ბირჟის წარმატებული ფუნქციონირებით დაინტერესება, პრაქტიკულად, ზემოთაღნიშნულთაგან, არცერთის მხრივ არ შეიძლება.

საქართველოს საფონდო ბირჟაზე საუბრისას, მსოფლიო ბანკის წარმომადგენელი ანჟელა პროგოჟინა ამბობს, რომ: “ჩვენ ყველას გვსურს განვითარებული საფონდო ბირჟის არსებობა, თუმცა რეალურად არავის არ აქვს ინტერესი, დააბანდოს თავისი სახსრები საფონდო ბირჟაზე, რადგანაც ჩვენ არ ვიცით, ვის მფლობელობაში იმყოფება იქ წარმოდგენილი ფირმები და რამდენად მომგებიანი არიან ისინი” — განაცხადა პროგოჟინამ და ამის ერთ-ერთ მიზეზად საკანონმდებლო ბაზის განუვითარებლობა დაასახელა. მისი თქმით, არსებული მდგომარეობით, ერთადერთი მოთამაშე, რომელსაც ეს ინფორმაცია გააჩნია, არის საბანკო სექტორი, შესაბამისად, საქართველოში განვითარებულია მხოლოდ საბანკო დაკრედიტების ინსტიტუტი — როგორც ფინანსებზე ხელმისაწვდომობის საშუალება. “სანამ ეს სიტუაცია არ შეიცვლება, საფონდო ბირჟა ვერ განვითარდება” — აღნიშნა მან [7].

დასკვნის სახით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ საქართველოს ეკონომიკური განვითარებისა და წინსვლისათვის აუცილებლად სჭირდება განვითარებული და წარმატებული ფასიანი ქაღალდების ბაზარი და საფონდო ბირჟა! შესაბამისად, ქვეყნის ხელისუფლებამ მაქსიმალურად უნდა შეუწყოს ხელი საქართველოს საფონდო ბირჟის განვითარებას და მის წარმატებულ ფუნქციონირებას! ამისთვის აუცილებელია, რომ ფასიანი ქაღალდებით ვაჭრობა საფონდო ბირჟაზე დაბრუნდეს. ეს კი პირველ რიგში შესაძლებელია კანონ-

მდებლობაში სერიოზული ცვლილებების შეტანით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. <http://legalclinic.iliauni.edu.ge/index.php/> (inaxa 15.08.2016.).
2. <http://bfm.ge/finansebi/rogor-gavzardot-fasiani-qaghaldebis-bazris-likviduroba-saqartvelos-safondo-bird-jaze/> (inaxa 21.09.2016.)
3. გიორგი ლოლაძე — “ფასიანი ქაღალდების ბაზარი საქართველოში — პრობლემები, გამოწვევები და პერსპექტივები”. დეკემბერი, 2015წ. <https://idfi.ge/ge/securities-market-georgia> (inaxa 12.05.2016.).
4. <http://news.ge/ge/news/story/143359> (inaxa 06.06.2016.).
5. <http://www.gse.ge/> (საქართველოს საფონდო ბირჟა).
6. ბიზნესი და კანონმდებლობა 2009, №4. საქართველოს საფონდო ბირჟის ფუნქციონირების მექანიზმები — ნ. შონია.
7. <http://bpi.ge/index.php/riski-da-safondo-bazari-ratom-ver-vitardeba-saqartveloshi-safondo-birdja/> (inaxa 23.09.2016.).